

Név:	Dézsi Zoltán
Született:	1919. október 21.
Születési hely:	Nagyvárad
Állampolgárság:	Magyar
Nemzetiség:	Magyar
Vallás:	Református
Családi állapot:	Nős
Gyermek:	2
Foglalkozás:	Református lelkész
Ítélet:	20 év

...Abban a pillanatban három civil és egy egyenruhás férfi hatolt be az udvarra, az egyikük hangosan jelezve: - Securitatea! – Tessenek parancsolni - mondtam nekik románul...

Tisztviselő családból származom; középiskolai tanulmányaimat 1938-ban a nagyváradi Gojdu líceumban, a teológiát Kolozsvárott, 1943-ban végeztem el.

1943-tól 1950-ig segédlelkész voltam Nagybányán. Ott kötöttem házasságot Máthé Katalin tisztviselőnővel. 1950-től 1958. május 26-ig – letartóztatásomig – megválasztott lelkész voltam Feketegyarmaton (Arad megye).

Első házasságomat Isten két leánygyermekkel ajándékozta meg: Tündével és Emesével. Feleségem börtönbüntetésem letöltése közben meghalt. A börtönből való hazajövetelem után 1964 októberétől 1965 márciusáig Várasfenesre (Bihar megye), majd 1965-ben Érkörösre (Szatmár megye) helyeztek helyettes lelkésznek. Ott ismertem meg és vettem el feleségül 1970-ben néhai Páll Ernő özvegyét, Tattár Arankát, egészségügyi asszisztensnőt, akivel 1984. február végéig tartózkodtam Érkörösön, amikor is repatriálás folytán Magyarországon telepedtem le. Azóta Buj községben (Szabolcs-Szatmár megye) vagyok lelkipásztor, 1989 áprilisa óta pedig immár mint nyugdíjas élek.

Nagyobbik leányom, Tünde, házasságkötés révén már 1974 óta, a kisebbik, Emese pedig 1988 novembere óta tartózkodik Magyarországon.

1986-ban karambolozás folytán combnyaktörést szenvedtem, amely általános fizikai legyengülést eredményezett. Ezen kívül más, komolyabb szervi bajtól mindmáig megőrzött az Úr. Balesetem óta vezérigémmé vált: „Vajon lehet-e baj a városban, amit nem az Úr szerezne?” (Ám 3,6) Amit pedig Ő szerez, az csak jó és tökéletes lehet.

Ha már a bemutatkozásnál tartok, hadd beszéljek életemnek arról a legdöntőbb és legcsodálatosabb szakaszáról,

amiről még nem szólottam: hogyan találkoztam Istennel. Másképpen: megtérésemről.

Különösebb élmények nélküli gimnáziumi évek után mentem a teológiára, miután úgy futottak össze az utak, hogy nem volt más pályaválasztási lehetőség. Na meg anyai nagyanyám forró óhaja volt az, hogy egyetlen fiú-unokája pap legyen.

Lemorzsolódtak a teológiai évek, de nem jött el a felüdülés ideje az Úrnak színétől (ApCsel 3,19).

Így kerültem Nagybányára segédlelkésznek, Istentől való újjászületésemnek kegyelmi helyére.

Nagybányán folytatódott minden a régiben: üres, cél nélküli élet, nem találtam örömet semmiben, a szolgálatban sem, persze abban sem, hogy az ördög ki tudott rángatni pórázán jó párszor futballmeccsre, közvetlenül a vasárnap délutáni szolgálatok után.

Köztem és a többi nagybányai lelkész között sokkal inkább egy feszült, csupán kollegialitási kötelezettségen alapuló viszony állott fenn, mintsem egy lelki-krisztusi közösség.

Eközben lépett fel egy súlyos, több évig tartó bélhurut, mely nagyfokú testi legyengülést eredményezett, hozzájárulván életem céltalanságának fokozásához. Ekkor feltettem magamban ezt a hit nélküli kérdést: Hogy lehet az, hogy fiatalon ilyen súlyos betegségbe essem? De tudta az én Uram, hogy mit akar mindezzel!

1949 egyik őszi vasárnapjának délelőttjén szolgálni kellett mennem az alsófernezelyi leányegyházba. Gyalog mentem. Ahogy a Nagybánya és Alsófernezely közötti – akkor még – földútra tértem, alig tudva vonszolni legyengült testemet, hirtelenül rámszakadt teljes súlyával minden testi-lelki nyomorúságom. Sírva kiáltottam fel: „Ez a kárhozat, ez a teljes halál, amiben én vagyok! De, Uram, én nem akarok meghalni, adj nekem életet!” És kedves volt az Úrnak kiáltásom a mélyből, meghallgatta, elfogadta, és megindult bennem az élet. Isten Szentlelke munkálkodni kezdett bennem.

Először is mohó éhséget támasztott bennem az Ige után:

jobban kellett, mint a kenyér. Mind több bűnt fedeztem fel magamban, ezáltal mind jobban szomorodtam meg és törtem össze azok miatt és láttam meg elveszett állapotomat. Utolértek bűneim (Zsolt 40,13), a vizek lelkemig hatottak és az áradat elborított engem (Zsolt 69).

1949-ben Papp Antal testvérem, Isten Szentlelkének az indíttatására, többször eljött Nagybányára, ki-kivetegetni az evangélium hálóját „fogásra”.

Feketegyarmaton 1958. május 26-án, pünkösd másodnapjának estéjén, vacsora és egy kis beszélgetés után, családom és az ünnepeket nálunk töltő két nőtestvérem – lefeküdtek. Én még fennmaradtam, hogy az irodában elrendezzem az egyházközség számadási iratait, melyeket másnap be kellett vinni Aradra, felülvizsgálás céljából.

Fél tizenegy körül lehetett az idő, mikor kisebb zajt hallottam a kapu felől. Nem tulajdonítva annak semmi komolyabb jelentőséget, folytattam az iratok rendezését. Kevés idő múlva olyanféle zajt hallottam, mintha valaki átugrott volna a kerítésen. Erre kimentem az udvarra és hangosan megkérdeztem: – Ki az? – Feleletül mintha egy részeg ember zavaros dűnnyögését hallottam volna. Odakiáltottam: – Nem szégyelli magát! Menjen onnan! – Mivel nem tágított, odamentem a kapuhoz és kinyitottam, hogy elküldjem onnan. Abban a pillanatban három civil és egy egyenruhás férfi hatolt be az udvarra, az egyikük hangosan jelezve: – Securitatea! – Tessenek parancsolni – mondtam nekik románul. Bejöttek az irodába, s a csoport vezetője megmutatta az igazolványát. Kiderült, hogy magyar. Majd elővette az ügyészségi házkutatási engedélyt, s megmutatván így szólt: – Házkutatást tartunk! – A házkutatást az irodában kezdték el, ahol tüzetesen megvizsgálták az egyházközségi könyvtárat, irattárat, saját könyveimet (nagy előszeretettel nézegették a Bethánia Egylet által kiadottakat!), magánlevelezésemet. Sőt az irattárba helyezett naplóm is – nagyon gyanús gyorsasággal – megtalálták. Mikor mindez megtörtént, összeszedtek vagy 30 könyvet, leveleimet, s miután jegyzőkönyvet készítettek azokról, betették egy tőlünk

kért bőrdobba azzal, hogy azokat elviszik felülvizsgálni. A parókia többi helyiségében semmit sem vizsgáltak meg, csupán el kellett kísérem az egyik szekust, hogy megmutassam a többi helyiséget. Miután mindez megvolt – úgy fél 3 óra körül –, a főnök így szólt hozzám: – Most eljön ve-lünk! – De nekem holnap gyűlésre kell mennem Aradra - feleltem neki nagy naivan. – Csak megvizsgáljuk a köny-veket, visszajön és mehet a gyűlésre – válaszolta.

Kifelé menet – azóta már az Úrnál levő – Gabriella test-vérem sírva megcsókolt és fülembé súgta e drága szavakat: – „Mindenre van erőm a Krisztusban!” Fogunk érted imád-kozni. – E szavak sok erőt és vigaszt nyújtottak számomra a későbbiekben.

Azután kimentünk az utcára, egy füttyentés, és máris ott termett a kis terepjáró gépkocsi, és irány Kőröskisjenő, a securitate! Onnan vittek Nagyváradra, pár órai ott-tartó-zkodás után.

A kihallgatásom Nagyváradon, a megyei securitatén történt 1958. május vége és augusztus eleje közötti időben.

A kihallgatásokon feltett kérdések főleg (az ő megfogal-mazásuk szerint) a „törvénytelen”, „titkos” bethánista szer-vezet tevékenysége és összejöveteleink körül összpontosul-tak. Többször el kellett sorolnom, hogy mikor, hol tartot-tunk összejövetelet, de természetesen még más kérdéseket is tettek fel.

A börtönbüntetést kimondó törvényszéki végzés főbü-nömként azt tartotta, hogy bethánista csoportvezető voltam Feketegyarmaton. Éppen ezért a kérdések egy része a feke-tegyarmatiakkal kapcsolatban hangzott el: Ugye bethánis-ták, akik a bibliaórára jártak? Hányan jártak? Stb. El kel-lett őket sorolni, név szerint. Én azt mondtam: a bibliaórára járók komoly, istenfélő, igeszerető emberek, de a Bethánia Egyletnek soha nem voltak tagjai, sőt még azt sem tudják, hogy ki a bethánista.

Azzal is vádoltak bennünket, hogy elvonjuk a híveket a társadalmi életben való részvételtől. Azért megkérdezte tő-lem a kihallgató tiszt: – Ugye azt mondták a híveknek,

hogyan ne olvassanak más könyvet, csak a Bibliát, és ne járjanak a falugyűlésekre? – Erre azt feleltem: – Mi ezt soha nem mondtuk híveinknek, sőt, éppen mi voltunk azok, akik jó példával jártunk előttük és mi magunk is elmentünk a gyűlésekre, buzdítván őket is, hogy vegyenek részt azokon.

Azt állították, hogy mi kárhozzátjuk a rendszert és a szekusokat. Az egyik kihallgatáson a tiszt megkérdezte: – Ugye Szilágyi Sándor azt mondja, hogy mi a Sától vagyunk? – Szilágyi Sándor sohasem mondott ilyent – válaszoltam neki –, sőt imádkozik Önökért. De azt vallom: Isten megengedte, hogy Önök hatalmon legyenek, de csak addig, ameddig Ő akarja.

Egy másik vád: ellenzői voltunk a párt kultúrprogramjának. Az egyik alkalommal megkérdezte tőlem a főhadnagy: – Mivel foglalkoztak Egriben, 1958 januárjában? – Tanulmányoztuk, megbeszéltük az Isten Igéjét, énekeltünk, imádkoztunk, örvendeztünk az Isten szeretetében – feleltem. – Csak ezt tették? Nem igaz! Mert maguk határozatot hoztak, hogy nem fogadják el a párt kultúrprogramját. – Mi? Mi nem foglalkoztunk ilyesmivel sem ott, sem sehhol máshol! Ezt nem fogadom el! – feleltem. Erre ő kezembe nyomott két nyilatkozatot. – Olvasd csak el, s meglátod kinek van igaza!

Elhűlve olvastam el mindkettőt: az egyiket Bakó Pál, a másikat Lőrincz János írta. Felismertem írásukat, különösen a Lőrincz János jellegzetes hullámos betűit. Nagyon jól sikerült hamisítványok voltak. Mindkettő elismerte benne, hogy az 1958 januárjában, Papp Antal testvérünknel tartott összejövetelünkön elítéltük és visszautasítottuk a párt kultúrprogramját, mint amely merőben ellentétes a Biblia szellemével. – Mi ezzel nem foglalkoztunk és semmiféle határozatot nem hoztunk ezzel kapcsolatban – mondtam neki. – Két nyilatkozat az általad kijelentettekkel szemben erősebb, tehát érvényes – zárta le a kihallgatást. S így ha tetszett, ha nem, alá kellett írnom a jegyzőkönyvet.

Egyébként a kihallgatásaim alkalmával, valamint a vizsgálati fogságban nem részesültem durva bánásmódban.

Kihallgatásom ideje alatt két személlyel kerültem össze

(persze más-más cellában). Az egyik Vostinar Puiu nevezetű, Világosról (Sírria) való, nemzeti-parasztpárti propagandista fiatalember, a másik Nagy Lajos érmihályfalvi szabómester volt.

A securitatéről a börtönbe vittek át. Ott nagyváradiakkal és Nagyvárad környékiekkel voltam együtt.

A katonai törvényszéki tárgyalás 1958. szeptember 6-án, Nagyváradon volt.

A vád így hangzott:

„Dézsi Zoltán lelkipásztort Visky Ferenc vádlott szervezte be a törvényellenes Bethánia szervezetbe 1950-ben. A szervezetnek kitűzött célja volt, hogy ideológiai síkon harcoljon a szocialista kultúra és a marxista-leninista ideológia ellen, hogy ezáltal elvonja a református híveket az országunkban folyamatban levő szocializmus építésétől.

A szervezet keretében, Dézsi Zoltán Feketegyarmat községben egy csoportot alakított, amelynek vezetője volt letartóztatásáig.

Tevékenyen részt vett a bethánista csoportok gyűlésein, valamint ezen csoportok vezetőinek a gyűlésein, ahol tájékoztatást adott az általa vezetett bethánista csoport tevékenységéről.

1957 szeptemberében a vádlott lakóhelyén, Feketegyarmaton egy titkos összejövetelt tartott, amelyen több bethánista csoportvezető vett részt.”

Noha védőügyvédem olyan iratokat nyújtott be a tárgyaláson, melyekben a községi vezetőség igazolta, hogy tevékenyen részt vettem a feketegyarmati társas gazdálkodás megalakulásában, és a községben soha nem tanúsítottam rendszerellenes magatartást, az igazolványokra rá sem nézett az elnök. A tárgyalás közben tiltakoztam, hogy a kihallgatások alkalmával a kihallgató tiszt olyasmiket is beírt a jegyzőkönyvekbe, amiket én nem mondtam, de erre sem válaszoltak egy szóval sem.

Következett az ítélet kihirdetése:

„A Temesvári Katonai Törvényszék elhatározza: elítél-

li Dézsi Zoltán református lelkész vádlottat 20 évi kényszermunkára és 10 évre politikai jogaitól való felfüggesztésre, a szocialista rend megdöntésére irányuló vétség miatt.”

Az ítéletet nem fogadtam el, megfellebbeztem. Novemberben kaptam meg az értesítést, hogy visszautasították kérvényemet.

Mikor meghallottam az ítélet kihirdetését, nem akartam hinni a fülemnek: Jól hallottam? Nem tévedés? Ez nem lehet igaz! Hiszen az ítélethirdetés előtt úgy latolgattam magamban, hogy azért amit „tettem” legfeljebb 3-4 évet kaphatok. De ennyit? – Igen, ennyit.

S mindezt azért, mert határozottan hirdetem a bűnök meggyűlölését, azok felszámolását: a megtérés, újjászületés szükségességét, a Jézus mellett való döntést, a megszentelt életet, úgy gyülekezetemben, mint egyebütt, ahol csak megfordultam, és voltak, akik ezt komolyan vették és meg is tették.

Azért, mert azokkal a lelkipásztor és nem lelkész jellegű testvéreimmel, akik ugyanezt vallották és tették, lakó-, illetve munkahelyeiken megragadva különböző alkalmakat (evangélizáció, keresztelő, házasságkötés, névnap) összegyűltünk Isten igéjében örvendezni, bűnt megvallani, megtisztulni, Jézust dicsérni, magasztalni, hitben megerősödni. A feketegyarmati atyafiak már alig várták, hogy hazamenjek egy-egy ilyen összejövetelről, hogy rajtam keresztül ők is részesüljenek a nyert áldásokban.

Ezért voltam a hatóságok előtt fanatikus, a megengedett kereteket túllépő, veszedelmes. *Jézusért!* És ezért súlyos büntetés járt.

S hogy még súlyosabb legyen, azt sem engedték meg, hogy elbúcsúzzam hozzátartozóimtól.

Büntetésemet a nagyváradai (1958. szeptember–1959. szeptember), a szamosújvári (1959. szeptember–október) börtönökben, a Duna-deltában (1959. október–1964. május), Stoinești, Periprava és Grind munkatelepeken töltöttem. Közben három hónapra nádkitermelésre vittek Periprava

társágába. Végül 1964 májusától a kiszabadulásig, július végéig a Jilava-i fegyházban voltam.

A cellák nagysága s így a rabok létszáma változott: Nagyváradon és Jilaván 8-10-en, de Szamosújváron például egy nagy cellában (mivel abban az időben a szamosújvári börtön elosztó hely volt) 150 embert is összezsúfoltak. A munkatelepek barakkjaiban pedig, egy hálóteremben egy munkásbrigád: 50-60 ember tartózkodott.

A nagyváradai börtön a maga 1 m vastagságú falával, kicsi dobkályhájával, s egy kis köteg szőlővenyigés fűtésével, nagyon hideg volt télen – különösen éjjel –, habár ketten feküdtünk egy ágyban. A munkatelepen vályogból készült kemence volt, több tüzelőt kaptunk, s így jó meleg volt télen. A cellákban és hálótermekben nagy tisztaságot és rendet kellett tartani. Az ágyneműt először ritkábban, később kéthetenként váltották. Jó matracon feküdtünk. Az ágyneműt gyakran leszórták fertőtlenítő porral.

A börtönökben – különösen a nagyváradiban – nagyon kevés és gyenge minőségű volt az élelem. A munkatelepeken a dolgozók már többet és jobb minőségűt kaptak. A legjobb ételmezt a betegek – azok közül is a tüdőbetegek – kapták.

A bánásmód a büntetés letöltésének első éveiben durva, később emberségesebb volt. Egyes esetekben szigorított zárbüntetést is alkalmaztak. Ebben nem volt részem: viszont a kubikos munka alkalmával, a gátrendszer kiépítésénél az egy főre kirótt földmennyiség ki nem termelése miatt kétszer kaptam 10-10 szíjcsapást a csupasz hátamra.

Az ítélethozatal után ugyanazon cellában helyeztek el Visky Ferencsel, Szilágyi Sándorral, Papp Antallal, Karczagi Sándorral, Jakab Sándorral, Kiss Sándorral – és még odatették közénk Antal Sándor református lelkipásztort is, akit azonban más ügyben ítélték el.

Felejthetetlen nyolc hónapot töltöttünk itt együtt, 240 csendesnapot, az Ige tanulmányozása, az Úrban örvendezés, a múltért való hálaadás és az előttünk álló évekre való lelki felkészülésben.

Egy napon azonban engem, Szilágyi Sándort, Jakab

Sándort és Kiss Sándort egy másik cellába vittek. Onnan szállítottak majd Szamosújvárra, ahonnan aztán széjjel-szórtak minket a munkatelepekre.

A szamosújvári börtönben ismerkedtem meg aztán a drága román ajkú testvéreimmel: Ban Traiannal, Tódor Miklóssal, Iovin Mihállyal, Ginga Jánossal, Babuț-cal. Legtöbbjükkel együtt voltam a Duna-deltai munkatelepeken.

A munkatelepeken (Stoinești, Periprava, Grind) felváltva rövidebb-hosszabb ideig voltam együtt Szilágyi Sándorral, Nagy Jenővel, Balogh Bélával, Kiss Sándorral, Jakab Sándorral, Karczagi Sándorral. Ott ismerkedtem meg: Széplaki Kálmán jogtanácsossal, akivel már az Úrban találkoztam; Traian Dorellal, Moldoveanu Miklóssal, az ortodox egyház „Oastea Domnului” (Az Úr serege) elnevezésű megújulási mozgalom két vezetőjével; dr. Prundus Szilveszter görögkeleti szerzetes teológiai tanárral, aki nagyon szeretett minket; Bencze József, Molnár Béla református lelkészekkel; Dani Péter, Antal László evangélikus lelkészekkel; Drozdrowszki Géza római katolikus pappal, Páll Gyula római katolikus szerzetessel; Hajdu Gézával, a ferencrend országos főnökhelyettesével és másokkal.

És most elvonulnak előttem a kedves, áldott börtönélmények.

Nagyváradon, 1958 karácsonya utáni napok egyikén sétálunk a napozóban (sétáló hely). Séta közben felnézek a börtön melletti emeletes házra: az erkélyen ki van téve egy megkopasztott karácsonyfa. Öröm gyullad a szívemben: Oh, nemcsak abban a házban, hanem itt a börtönben is volt és van karácsony, mert Jézus itt van, él. És itt is győz!

Ismét sétán, egy másik napozó részlegben. A sétáló ajtófélfáján megpillantom bevésve a drága nevet: „*Jézusom*”. Hála és öröm tölti el a szívemet: egy vagyok azzal Jézusban, aki bevésve a nevét. És felfakadt bennem: „Uram add, hogy itt a börtönben is minél többen tudják kimondani: *Jézusom*.”

Visznek az uszályon a nádkitermelés helyére. Hideg

van. Drozdovszki Géza megkérdezi tőlem: – Zoli, van neked meleg holmid? – Nincs, csak a zakóm, meg egy vékony dublé mellénykém. – Meg fogsz fagyni – mondta Géza és elkérte azokat tőlem. Felbontotta a zakót, kivette belőle a bélést, és ügyesen, nagy türelemmel és szeretettel – több órai fáradság után – belevarrta a mellénybe. És mikor évenként keresztül felvettem télen a mellényt a pufajka alá, a szeretetének ez a jele mindig átmelegítette testemet-lelkemet.

A grindí munkatelepen fogyás, nagyfokú fizikai legyengülés következtében tüdőbeszűródést kaptam. Nyolc hónapig tüdőosztályon történt gyógykezelés után betettek a munkaképtelenek hálótermébe, ahol felejthetetlen két hónapot töltöttem el Moldoveanu Miklós, Tudor Miklós és Dani Péter társaságában. Moldoveanu, Istennek drága gyermeke, hivatásos zenész, sok csodálatos vallásos vers szerzője és megzenésítője volt, aki protézises karral, mint munkaképtelen került Grindre. A börtönökben, a munkatelepen is egyik verset írta és zenésítette meg a másik után. Reggel csendességet tartottunk, azután ő komponált. Egy darab üveget megnedvesített, telehintette fertőtlenítő porral, egy tühegyű pálcikával vonalakat húzott és – máris életre keltek a csodás énekek. Mi pedig beszélgettünk, elmélkedtünk. Este Miklós taníttatta a szebbnél szebb énekeket – egyeseket három hangra is. Örvendeztünk az Úrban. Egy napon aztán – kegyetlen szokás szerint – sorakozás az udvaron, és egykettőre elragadták őket más börtönbe.

Milyen jó, hogy van egy csodás hely, ahol nem lesz elválás. Ugye testvérek, folytatni fogjuk ott, ahol Grinden abahagytuk?...

Utolsó börtön-állomáshelyemen, a Jilava-i fegyházban vagyok 1964 júliusában. Este tíz óra van, a lefekvés ideje. Jobboldalamra fordultam s tekintetem ráesett a cella ablaka előtt pompázó virágokra. Abban a pillanatban betöltötte a szívemet a Szentlélek, az öröm és Isten dicsőítése. A sötét, föld alá süllyesztett cellában minden ragyogott. És megszólalt bennem egy drága hang: „Hiszen kivirágzott Áron vesszeje, Jézus Krisztus! Nem kell félnem a haláltól,

mert eljött Jézus Krisztus, hogy legyőzze a halálnak és pokolnak minden erejét és világosságra hozza az életet. Halleluja!”

És ott, ahol olyan sokan elpusztultak az emberi gonoszság, gyűlölet miatt, a szívemet győzedelem, mennyei békeség és öröm töltötte be.

Egész életemben nem voltam „haspárti”, és nem tudtam mit jelent éhezni. A nagyváradi börtönben azonban egy karikacsapásra minden megváltozott. Kezdtém éhezni, s nehezen tudtam megállni, hogy a délelőtt beadott puliszkadarabot meg ne egyem ebédig. Látták ezt a testvérek, és meggyeztek, nagy szeretettel, hogy nekem adják a legnagyobb darabot.

A munkatelepeken még rosszabb lett a helyzet. Jelentkezett régi bélhurutom, vele a lefogyás, s így az éhség még jobban kezdett gyötörni. Ezért képes voltam, a nehéz napi munka és legyengült szervezetem mellett, egy darab puliszkáért még 2 óra 20 percig tartó éjjeli ügyeletet is elvállalni a hálóteremben – más helyett. Így persze a lefogyás fokozódott (38 kg-ot fogytam), disztrófiás lettem, így felerősítő étkezést engedélyeztek számomra, egyben munkától való felmentést. Miután ismét terepmunkára küldtek, még jobban legyengültem, tüdőbeszűrődést kaptam, ezért tüdőgondozóba utallak, ahol a börtöni ételmezés „legjobb”-jában részesülhettem hét hónapon keresztül. A testi állapotomnak ez a hullámválása foglyul ejtette gondolataimat, s ezáltal meggyengítette az Úrral való kapcsolatomat: a testi éhség erőt vett a lelki éhség felett. Nem tudtam gyönyörködni az Úrban. Nem volt kijelentés.

De nagyobb volt az Úrnak szíve, mint az én bűnöm, s ez a szív megesett rajtam, s az Úrnak Lelke munkálkodni kezdett bennem. Nagyon megdöbbenem és megszorodtam, és azt mondtam magamban: „Hát ide kellett nekem jutnom? Uram könyörülj rajtam! Gyógyíts meg!” És az Úr meghallgatott. Az Ő Lelke elvégezte bennem, hogy az egyik nap ki merjem mondani: „Uram ne engedj haza így, ahogy most vagyok lelkileg!” Nemsokára pedig elébem

hozta az ismert bibliai eseményt, mikor a zsidók addig jártak körül Jerikó falait, míg azok le nem omlottak. És ezáltal jött a gyógyulásomba, a győzelembe vetett hit. Így kezdem imádkozni: „Uram, addig járom körül életem Jerikó falait, míg le nem omlanak!” Es csodálatosan leomlottak.

1964 januárját írtuk. Beutaltak a peripravai gyengélkedőbe a kiújult tüdőbeszűrődésemmel. A mellettem levő ágyban feküdt Iovin Mihály, aki nagyon jól tudott magyarul. Az egyik napon ezt mondja nekem: – Te Zoli, te nem vagy jól lelkileg. Látom nem öröendezel az Úrban, az ő Igéjében. Gondolkozz ezeken a dolgokon. Azt ajánlom neked, hogy böjtölj és imádkozz, hogy meggyógyulj. – Én azonban mindezt az egyik fülelem be-, a másikon kiengedtem.

Nemsokára visszavittek Grindre. A grindi gyengélkedőben ismét egymás mellé kerültünk. Az egyik este így szólt hozzám Mia: – Mondd, Zoli, megtetted te azt, amire kértelek, böjtöltél és imádkoztál? – Nem – válaszoltam, egy nagyot nyelve. – Látom, hogy vidáman járkálsz itt a hálóteremben, nézed a sakkozókat, mintha minden rendben lenne az életedben. A zsidók, amikor a babiloni fogságban voltak, nem nevetgéltek, hanem leültek a porba és sírtak. – Az elhangzottak szíven ütöttek, Isten Szentlelke „telibe talált”. Megálltam Mia előtt s ezt mondtam neki: – Igazad van! Holnaptól kezdve böjtölni és imádkozni fogok! Az Úr egy pillanat alatt elvégezte ezt bennem.

Másfél napig böjtöltem és imádkoztam. Imámban visszamentem gyerekkoromig, és átmenve egész életemen, minden olyan bűnt leraktam a Kereszt alá, amit addig nem tettem meg életemben. Isten elfogadta böjtölésem, bűnbánatomat, könnyeimet. Kitöltötte Szentlelkét szívembe, és egy olyan megtisztuláson, megújuláson mentem át, amelyben talán még megtérésem idején sem volt részem. Csordultig volt a szívem békességgel, örömmel és hálával. Volt már kijelentés, tele töltötte az Úr megüresített szívemet az ő gazdagságával. Aztán kimentem testvéreimhez és elmondtam nekik ujjongó örömmel, mi történt velem. És megindultam, hogy rendezzem akikkel rendeznivalóm volt. Valami azt sejtette velem, hogy Grinden nem sokáig hirdet-

hetem az evangéliumot, azért megindultam sietve, és vittem, és vittem, és megmondtam sokaknak: lehet, többé nem találkozunk, de arra kérem őket, adják át életüket Jézus Krisztusnak.

És valóban, egy reggel sorakozó: irány a Jilava-i fegyház, Bukarest mellett. El sem tudtam búcsúzni szeretett barátaimtól.

De Jézus Krisztus velem jött szeretetével, Szentlelkével, győzelmével Jilavára, onnan Szalontára, majd Várasfenesre, az újabb győzelmek és áldások színhelyére.

A tárgyalás után – Nagyváradon – ugyanabba a cellába tettek mindnyájunkat. A hatóság akarta ezt, de én hiszem, hogy mindenek felett az Úr akarta ezt így, hogy megajándékozzon bennünket az Ő nagyon *figyelmes* szeretetével: egymással.

Isten Szentlelke által nagyon áldott közösségi légkör alakult ki, és kézzelfoghatóan igazolódott be az Ige, hogy áldás csak ott van egy közösségben, ahol a tagok már előbb egyenként közösségre léptek Jézus Krisztussal.

Az Úr kegyelmesen együtt hagyott bennünket 1958 szeptemberétől 1959 májusáig. Felejthetetlen, áldott napok, sok-sok fel nem becsülhető csendesnap! Bizonyára majd az örök dicsőségben fogjuk megérteni, hogy miben is volt akkor részünk.

A közösséget így igyekeztünk gyakorolni: Reggel felkelés után mindnyájan csendességet tartottunk. Reggelizés, számlálás után pedig közös áhítatot tartottunk, amikor mindenki elmondta a csendességben kapott Igéjét, áldásokat, majd hozzászólásainkkal gazdagítottuk azokat, azután imádkoztunk. A délelőtt további részében, majd ebéd után sokszor foglalkoztunk bibliai, teológiai kérdésekkel, egyháztörténelemmel, világtörténelemmel. (Eszembe jutnak Karczagi Sanyi nagyszerű, Napóleonról tartott előadásai.) Este közös imával zártuk a napot. Vasárnap délelőtt istentiszteletet tartottunk, amelyen felváltva szolgáltunk. A megfelelő időben úrvacsorát is vettünk.

Így folytattuk ezt azután is, hogy kisebb-nagyobb csoportban elválasztottak minket egymástól.

A munkatelepeken megváltozott az élet, s így a közösségi rend is. Reggel nem tudtunk együtt lenni, de esténként összejöttünk vagy a hálóteremben, vagy megálltunk az udvaron, egyikünk elmondta a napi igéjét és imádkoztunk.

Vasárnaponként, vagy délelőtt, vagy délután jöttünk össze, örvendeztünk az Urban, amikor az egyik, vagy másik testvér bizonyágtevésén keresztül szólt hozzánk. Többször jelen voltak román testvérek is (akik közül többen tudtak magyarul), de az is előfordult, hogy románul szolgált egyikük. Mindnyájan tudtunk annyira románul, hogy megértettük.

Mennyi áldásnak volt a forrása az *Egy Testnek* a megapasztalása! Vajon megbecsüljük-e ma ezt?

Azt tapasztaltam, hogy a politikai foglyok körülbelül 50%-a elég magas szellemi nívón állott, ám ezekhez hitbéli kérdésekkel nehezen lehetett közeledni, legtöbbször mereven elzárkózott. Egyesek viszont, éppen azért, mert a szellemi arisztokrácia tagjainak tartották magukat, visszavonultak, és nem tudtak leszállni a „trónról”.

Az alacsonyabb nívón levőkkel sokkal jobban lehetett beszélgetni, fogékonyabbak voltak a hit kérdéseiről.

Mikor börtönbe kerültem, azt gondoltam, hogy ott majd jobban lehet az emberekkel az Úr dolgairól beszélgetni, fogékonyabbak lesznek azok iránt, hamarabb meg fognak térni, mint a szabad életben, mert próbákon keresztül megtörik kemény szívük. Ám nagyot kellett csalódnom: nem hogy meglágyult volna szívük, hanem még jobban megkeményedett. „Nem érdemeltem meg, hogy idekerüljek” – mondták.

Mások Istent vádolták, hogy börtönbe kerültek. Egyik társam, egy nap így lázadozott: – Nekem olyan Isten nem kell, aki megengedte, hogy amíg én itt vagyok, a feleségem elváljon tőlem! Ti is, csak azért nem fordítotok neki háttal mert szégyellitek megtenni!

Mások állandóan szótlanul, lesütött szemekkel, meghasonlottan ültek, mert úgy látták: mindennek vége, soha nem mennek haza.

A foglyok legtöbbszörében az idegfeszültség, robbanékony-

ság uralkodott. Egy hozzájuk intézett, de általuk nem megfelelőnek vélt szó, egy mozdulat, és már robbantak, ordítottak.

Voltak, akik még ott sem bírtak erejükkel, könnyen tudták teljesíteni a normát, és nem tudták elfogadni, hogy más nem képes ugyanazt teljesíteni, s ezért azt lehangolták. Egyik alkalommal kukoricakórót vágunk, s mivel én nem tudtam olyan gyorsan vágni, mint a mellettem dolgozó gazdálkodó, rámförmedt: – Tiszteletes úr, gyorsabban csinálja, mert lemaradunk s én nem akarok maga miatt büntetést kapni. – Más alkalommal is, nem hitték, hogy nagyon lehangolt a szervezetem, és nincs erőm. Csak miután beutaltak a gyengélkedőbe, szóltak így hozzám: – Ne haragudjon! Most már látom, hogy valóban beteg.

Nemzetiségi problémák, amerre én megfordultam: börtönökben, munkatelepeken, hála Istennek, nem adódtak.

A fentebb mondottakkal kapcsolatban bizonyos tehetek, hogy a börtönben, éppen úgy, mint a szabad életben, csak Jézus Krisztusban lehetséges egészséges szellemi színvonal, szeretet, békesség, egymást elfogadó, eltűrő magatartás, a nemzeti kérdés, az egység megoldása.

Mindenütt és mindenkor Ő a mi reménységünk.

Ő a megoldás.

A hat év alatt az Úr mindenütt, ahol megfordultam, adott szolgálati lehetőségeket és bizonyágtevésre alkalmas helyzeteket.

A securitatén folyik a kihallgatás. A főhadnagy kezd ijesztgetni: – Tudod, most ezt a tevékenységet, amit ti folytattatok, szigorúan büntetik. – Erre azt mondtam neki: – Ha Gheorghiu-Dej tíz évi börtönt vállalt az ő meggyőződéséért, én is vállalom örömmel ugyanannyit Jézusért, vagy amennyit Ő akar! – Bravó! – hangzott a válasz.

Ahol, akiknél lehetett, magánbeszélgetések alkalmával bizonyos tehettem az Úr Jézusról, igyekeztem erősíteni hitben az elcsüggedteket, reményvesztetteket.

Betegeket látogattam, Igével vigasztaltam őket, lehetőség szerint imádkoztam.

Megemlítem még az állandó imaszolgálatot, amit persze bárhol, munka közben is, és bármikor végezhettem, s amint tudom, többi testvéreim is végeztek.

De bizonyára adódtak olyan szolgálati lehetőségek, nekem is, másoknak is, amelyekről az Ige tanúsága szerint – „ne tudja a te bal kezéd, mit cselekszik a te jobb kezéd” (Mt 6,3) – nem tudunk beszélni. Áldott legyen az Úr érte!

S ha most visszanézek az eltelt hat évre, vádoló lelkiismeret, hogy nem égett jobban a szívem az Úrért, s ezért nem használtam ki jobban a szolgálati lehetőségeket.

Nem tudtam betölteni ezt a parancsot: „Áron is megvegyétek az alkalmazhatóságot.” (Ef 5,16)

Az őrszemélyzet viselkedése általában durva, kegyetlen volt, hiszen ilyennek képezték ki őket.

A securitatén nem engedték, hogy a falhoz támasszuk hátunkat, nehogy „kényelemben” érezzük magunkat. Ha meglátta az őr, hogy ezt teszem, rögtön beszólt: – Hogy ülsz ott?!

Munka közben nem engedték egy kissé pihentetni elgyötört testünket lassúbb ütemmel, hanem egyre csak azt hajtogatták: – Gyerünk! Gyerünk! Mozgás! Gyenge mozgás!

Hagymatáblát műveltünk. Ha az őr meglátta, hogy munka közben esszük a hagymát, felírta azon illetők nevét, és azok szigorított zárkát kaptak érte.

Az egyik alkalommal munka közben egy vérebet kezelő őr megállt mellettem és nagy kéjelgéssel uszítgatta rám a kutyát, amely „szakszerűen” kezdett kapdosni a lábam felé. Egy kis ördögi játszadozás.

Hadd mondjak azonban „jót” is róluk. Amikor már nagyon legyengült fizikai állapotban voltam, és munka közben rosszul lettem, megengedték, hogy lefeküdjek a földre.

Amikor ők már tudták, hogy nemsokára kiszabadulunk, emberségesebben kezdtek velünk bánni, nyilván parancsra. Amikor Bukarestben közmunkára vittek a cellából, a gyümölcsfa mellett elhaladva megengedték, hogy szedjünk a lehullott gyümölcsökből.

Az utolsó napok egyikén, kukoricakapálás közben oda szólt az őr az egyikhez: – Eredj, szedjél szilvát a fiúknak!

Vajon mit is mondhattam volna az örökkal kapcsolatban? Ezért így fohászkoztam: „Uram, könyörülj rajtuk! Sokkal súlyosabb rabságban vannak ők, mint mi. Hadd ismerjék meg minél előbb a Te, Jézusban megmutatott szabadító szeretettedet, hatalmadat!”

A szabadlára helyezés a bukaresti jilavai fegyházban ért, 1964. július 30-án, az államtanács törvényerejű rendeletének közkegyelemben való részesítése alapján.

Július 30-án délelőtt kivittek a cellából, átadták saját ruháimat. Egy cellában ki lehetett vasalni azokat, meg lehetett borotválni és utána felöltözködni. Nagy volt az öröm, mikor találkozhattam testvéreimmel, régi ismerősökkel.

Délutánba nyúlt az idő mire az összegyűlt csoportnak kiadták a szabadságlevelet, utána pedig az útiköltséget. Mikor ez utóbbinál sorra kerültem, láttam, hogy az altiszt sűg valamit a tisztviselőnek. Egy pillanatra megdermesztett a gyanakvás: „Talán csak nem tartanak vissza?” De a tisztviselő így szólt: – Önnek van itt több mint 300 leje. - Nagy csodálkozással vettem át: „Vajon hogyan, miért kaptam én ezt az összeget?” Nagyszalontán tudtam meg, hogy Gabi nővérem küldte, abban a hitben, hogy azt idejében átadják majd nekem.

Aztán összegyűjtöttek bennünket és a fegyház parancsnoka így szólt hozzánk: – Uraim! Önök az államtanács határozata értelmében szabadok. Sok sikert kívánok önöknek! – Azután fel egy teherautóra, ki az Északi pályaudvarra, és éjfélkor elindultam Nagyszalontára, Istennek szabadító, megtartó szeretetével csordultig telt szívvel: „Uram, köszönöm, hogy a szegesdrótok, a vastag börtönfalak között is szabad voltam, sokkal csodálatosabb szabadságban, a Jézuséban járva, mint azok, akik a szabad életben a bűnöknek, szenvedélyeknek rabságában élnek.”

„Mikor visszahozta az Úr Sionnak foglyait, olyanok voltunk, mint az álmodók. Akkor megtelt a szánk nevetéssel, nyelvünk pedig vigadozással. Akkor így szóltak a pogányok: Hatalmasan cselekedett ezekkel az Úr! Hatalma-

san cselekedett velünk az Úr, azért örvendezzünk.” (Zsolt 126,1-3)

Ha összegezni akarom a hat év és két hónapig tartó börtönben való létemet, Isten akaratát mindenben elfogadó, megalkodott szívvel tehetek bizonyosságot, hogy áldásokban és veszteségekben egyaránt volt részem.

Isten kegyelme az, hogy áldásokról beszélhetek, mert nem érdemeltem meg azokat. Áldásban volt részem mindenek előtt, mert beteljesedtek azok, amiket Isten Igéje megígért:

„Néktek adatott a kegyelem a Krisztusért, nemcsak hogy higgyetek Őbenne, hanem, hogy szenvedjétek is Ő-érette.” (Fil 1,29)

„Boldogok vagytok, ha Krisztus nevéért gyaláznak titeket.” (1Pt 4,14)

„Megmutatom néki, mennyit kell néki az én nevemért szenvednie.” (ApCsel 9,16)

„Törvényszékeknek adnak át titeket [...] én érettem...” (Mk 13,9)

Áldás volt, hogy olyanoknak tehettem bizonyosságot Jézusról, akikkel máshol nem találkozhattam volna. Istennek olyan drága gyermekeivel ismerkedhettem meg, akikkel máshol erre nem lett volna alkalmam, mert az Úr langyemleg életemet egy alapos megtisztuláson, megújulásra vitte át nem sokkal hazajövetelem előtt, hogy áldás lehessen ott, ahova hazajövetelem után küldött.

De veszteségben is részesített az Úr, próbára tévén. Az Ő irgalmas cselekedete volt, hogy a hatóság nem tudatta velem feleségem 1961-ben történt halálát. Ezt más módon adta tudtomra az Úr.

Hazafelé jöttem Bukarestből, a „szabadságos” vonattal. Kolozsváron kiszálltam vagonomból és átmelve egy másikba, összetalálkoztam a Feketegyarmat mellett levő román település lelkészével. Nagy örömmel üdvözöltük egymást, mint akik régen találkoztak. Rögtön utána ez volt első szava: – Tudod, hogy a nagyságos asszony meghalt? – Álmodban sem gondolva feleségemre, megkérdeztem: –

Kicsoda? – A feleséged! Rákban. – Abban a pillanatban összedőlt bennem minden. Otthagytam, s félrevonulva a vagon túlsó felébe, zokogva harcoltam meg és fogadtam el Isten kifürkészhetetlen cselekedetét. Isten minden értelmet felülhaladó békessége költözött a szívembe, s így érkezhettem haza.

Évekig voltam távol, így nem tudtam az az édesapa lenni gyermekeim számára, akire nekik szükségük lett volna. Isten gondoskodó szeretete azonban éppen a legnehezebb időben melléjük állította édesanyámat és két nővéremet, akik közül az idősebbiket, Gizellát mint gyámjukat is. A nagyobbik lányom már leérettségizett, a kisebbik is hazajövetelem után. Így mindketten ennek az isteni szeretetnek a szárnyain kelhettek útra, az önállóságnak, a kenyérkeresetnek az életútjára.

Isten minden sebet bekötöző szeretete meggyógyította megsebzett lelkemet, s hiszem, gyermekeimét is.

S ha most mérlegre teszem az engemet ért áldásokat és veszteségeket, alázatosan, de hittel és örömmel tehetek bizonyosságot arról, hogy a mérleg áldásokat tartalmazó serpenyője lefelé billent! A többlet: győzelem. És ez: *kegyelem!!*

Köszönöm Uram, hogy a kemence nem hiába olvasztott! *Tűzbe-vízbe jutottunk, de kihoztál bennünket bőségre!*